

CYMELLA ZE STAREJ SZAFY

(Grodno Józefa Jodkowskiego)

ze zbiorów
*Biblioteki Publicznej
im. Marii Konopnickiej
w Suwałkach*

WSTĘP

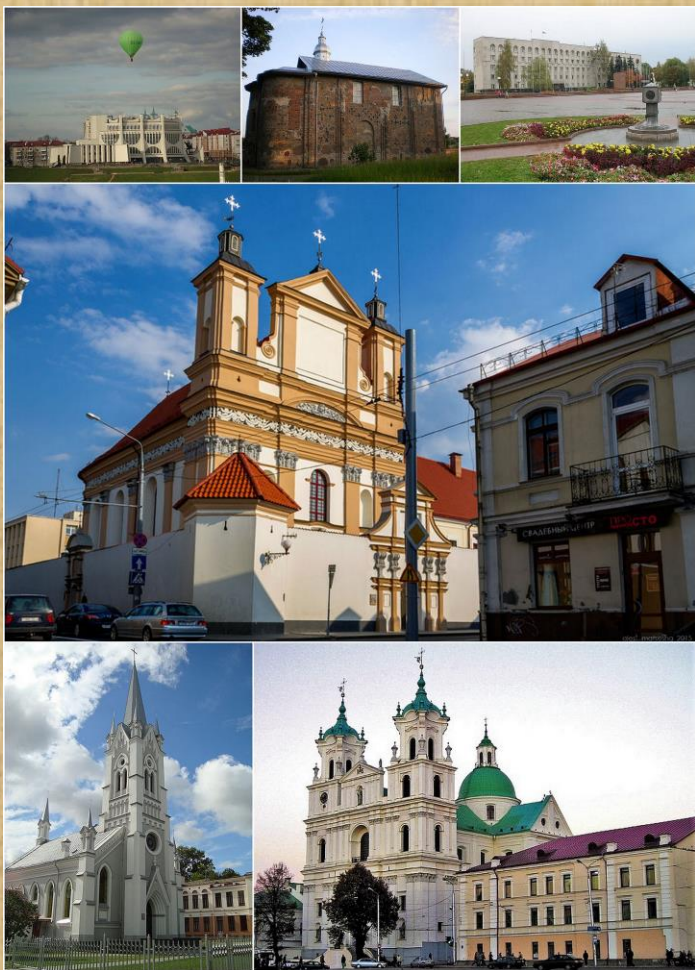

Grodno, widok w 1935 r.

Źródło: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Grodno> [dostęp: 28.02.2018]

Tym razem wybierzemy się na wycieczkę po Grodnie. Poznamy historię i dzieje miasta, jego najpiękniejsze i najwartościowsze budowle, oraz ludzi związanych z tymi historycznymi miejscami.

Przewodnik Józefa Jodkowskiego *Grodno*, napisany i wydany w 1923 r., jest doskonałym przykładem na to, jak można umiejętnie i w interesujący sposób połączyć treści poparte wiedzą naukową z formą adresowaną do przeciętnego czytelnika.

Tekst pracy wyraźnie dzieli się na dwie części (co zostało dodatkowo zaznaczone w spisie treści), a więc:

- Dzieje Grodna (wprowadzenie w temat – prezentacja losów historycznych miasta)
- Zabytki Grodna (gdzie autor omawia poszczególne - wybrane przez siebie - budowle miejskie posiłkując się przy tym wiedzą historyczną)

Opracowanie zamyka wykaz źródeł wykorzystanych przy pracy nad książką.

Grodno współczesne

Źródło: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Grodno> [dostęp: 28.02.2018]

JODKOWSKI, Józef | **G.Z. Region**
(1890-1950). Autor

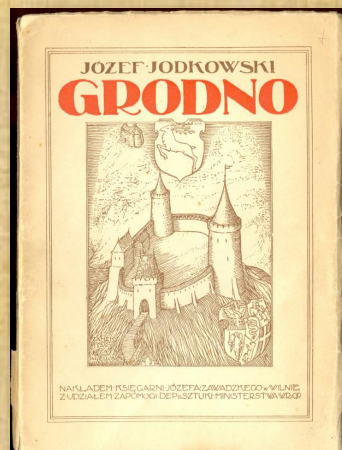
Grodno : z 28 ilustracjami i planem miasta / Józef Jodkowski.

Wilno : Księgarnia Józefa Zawadzkiego : udziałem zapomogi Departam. Sztuki Min. W. R. i O. P., 1923 (Wilno : J. Zawadzki). - [4], 119 stron, [3] karty tablic : ilustracje ; 21 cm.

Architektura - historia ; Grodno (Białoruś ; okręg) - historia

94(438)

(ciąg dalszy na następnej karcie)

Grodno Józefa Jodkowskiego (wydanie z 1923 r.) zostało zakupione do zbiorów suwalskiej Biblioteki w październiku 1979 r., natomiast w 1991 pozyskaliśmy do naszego księgozbioru reprint tejże książki – wydany przez białostocki Dom Wydawniczy „Totus”. Obie edycje są obecnie dostępne w zbiorach Czytelni Książek oraz Wypożyczalni dla Dorosłych, przy czym wydanie z 1923 r. udostępniamy w formie prezencyjnej (na miejscu w czytelniku).

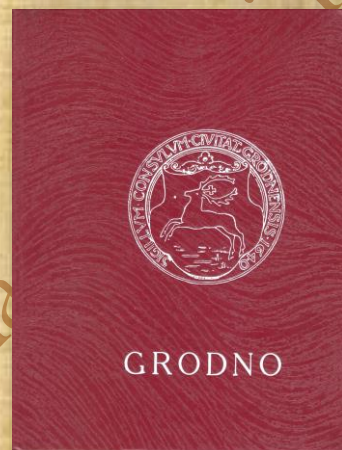
JODKOWSKI, Józef | **BD 94(438)**
(1890-1950). Autor

Grodno : z 28 ilustracjami i planem miasta / Józef Jodkowski.

Białystok : Dom Wydawniczy Totus : przy współpracy ROZSP, [1991]. - 119 stron : ilustracje ; 20 cm+1 karta mapa.

Przedr. faks., oryg. : Wilno : nakł. Księgarni Józefa Zawadzkiego : z udziałem departamentu Sztuki Min. WRiO P, 1923

Grodno (Białoruś) - historia ; Przewodnik turystyczny
(ciąg dalszy na następnej karcie)

Józef Jodkowski

Źródło:

https://pl.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zef_Jodkowski#/media/File:Jadkouski.jpg [dostęp: 2018.02.25]

Józef Jodkowski – autor prezentowanej przez nas publikacji – to niezwykle ciekawa i zasłużona dla historii postać.

Urodził się 20 grudnia 1890 r. w Grodnie, zmarł 2 stycznia 1950 r. w Warszawie – historyk sztuki, archeolog, numizmatyk, wybitny znawca dziejów Grodna, twórca grodzieńskiego muzeum, które za cel przyjęło gromadzenie i naukowe opracowanie zabytków związanych z ziemiami położonymi między Bugiem a środkowym Niemnem.

Jodkowski był absolwentem gimnazjum grodzieńskiego i moskiewskiego Instytutu Archeologicznego, członkiem Cesarskiego Moskiewskiego Towarzystwa Archeologicznego. *Po zakończeniu I wojny światowej (...) mianowany kierownikiem Biura Komisji Państwowej Opieki nad Zabytkami Sztuki i Kultury na miasto Grodno i powiat grodzieński. W roku 1922 (...) został konserwatorem wojewódzkim w Białymstoku. Wkrótce jednak przeniósł się do Grodna¹.*

Po przeprowadzce do Warszawy pracował w Państwowych Zbiorach Sztuki na Zamku i tu zastała go II wojna światowa. Po wojnie był pracownikiem Muzeum Narodowego. Zmarł po długiej i ciężkiej chorobie 2 stycznia 1950 r.

¹ A. Śnieżko, Wspomnienie o Józefie Jodkowskim, „Rocznik Białostocki” 1970, t. 10, s. 496-497.

Józef Jodkowski
Fot. Jan Bułhak

NIEKTÓRE PRACE JÓZEFA JODKOWSKIEGO

Cechy grodzieńskie w wiekach dawnych, Grodno 1926.

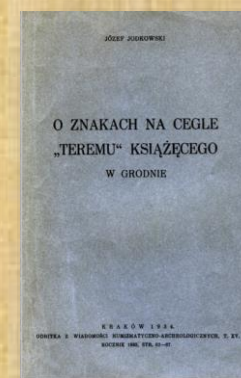
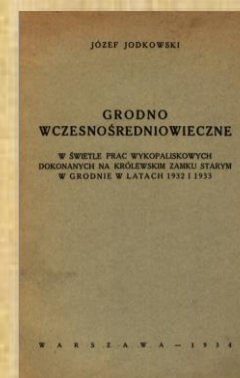
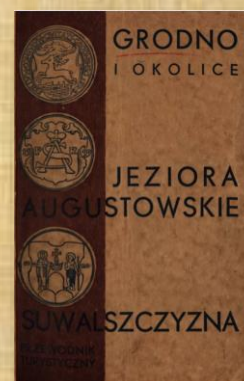
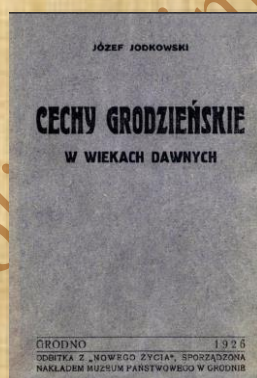
Gimnazjum po-dominikańskie w Grodnie, Grodno 1924.

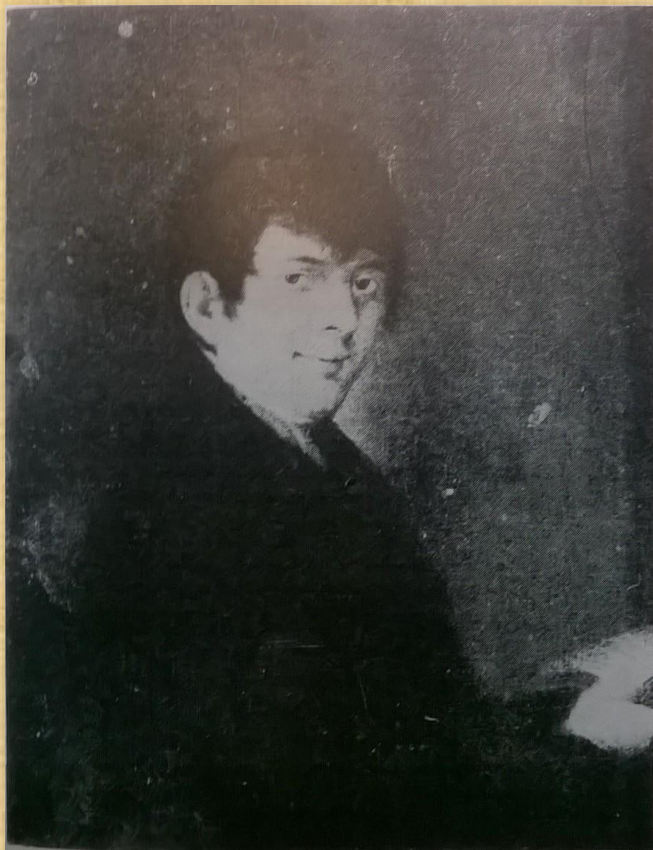
Grodno i okolice ; Jeziora augustowskie ; Suwalszczyzna, Grodno 1934.

Grodno wczesnośredniowieczne w świetle prac wykopaliskowych dokonanych na królewskim zamku starym w Grodnie w latach 1932 i 1933, Warszawa 1934.

Muzeum w Grodnie. Zarys dziejów, powstania i rozwoju, 1920-1922, Grodno 1923.

Z dziejów mennicy wileńskiej, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne” 1912, t. 4, z. 4.

Józef Zawadzki

Źródło: R. Cybulski, *Józef Zawadzki – księgarz, drukarz, wydawca*, Wrocław 1972

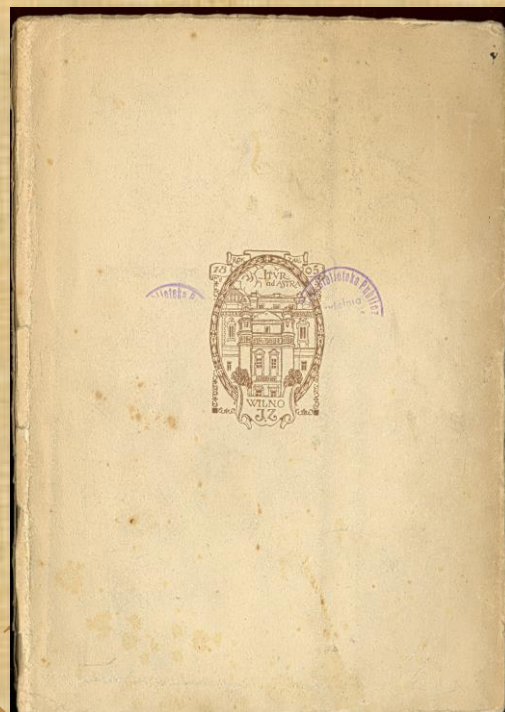
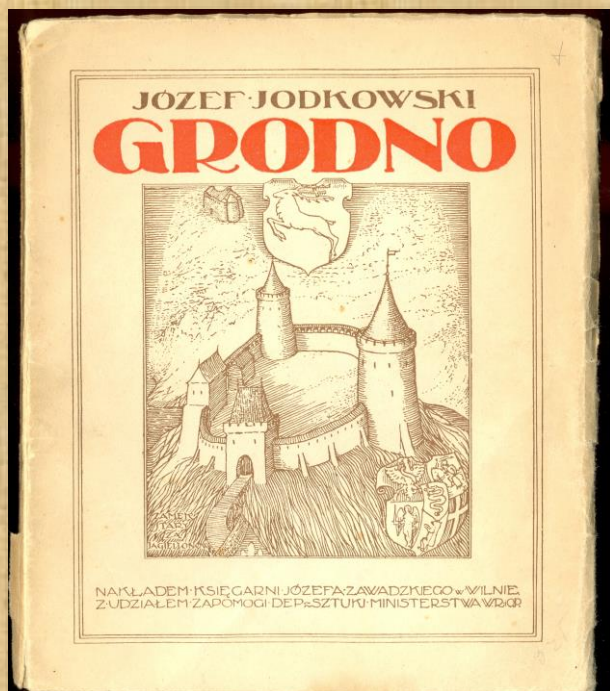
Publikacja Józefa Jodkowskiego *Grodno* została wydana w 1923 r. w Wilnie, nakładem księgarni i drukarni Józefa Zawadzkiego.

Józef Zawadzki (1778-1838) – wileński drukarz, wydawca, księgarz. W 1803 r. założył w Wilnie drukarnię, zaś od 1805 r. przejął w dzierżawę tamtejszą drukarnię uniwersytecką.

Rozwijał własną inicjatywę jako wydawca, angażował autorów i edytorów, organizował cały proces przygotowania i wydania książek, wypłacał honoraria autorskie. Jako typograf uniwersytetu wydał ok. 400 książek, głównie podręczników oraz dzieł naukowych².

Firma Zawadzkiego pozostała przez lata w rękach rodziny, przetrwała do 1940 r.

²*Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, Wrocław 1971, s. 2582.

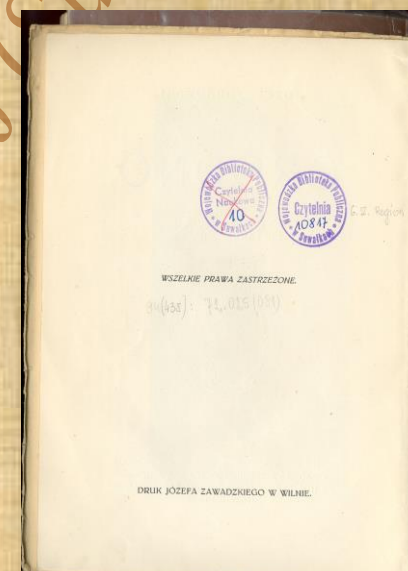
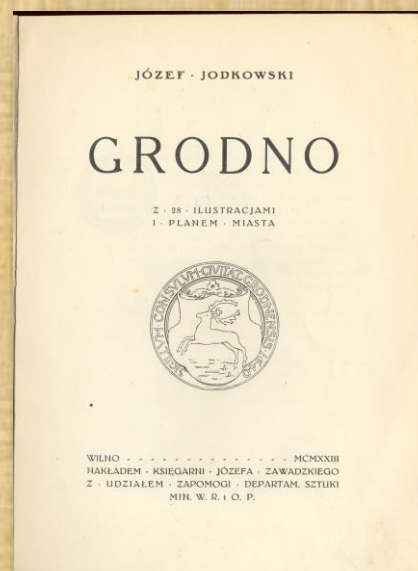
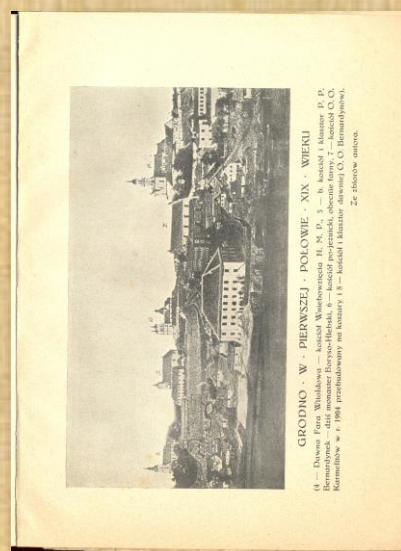

Książka zawiera 119 stron - (paginacja arabska) - 8 składek³ (arkuszy). Szyty trzon – wkład - egzemplarza został połączony z okładką klejem.

Okładka jednorodna - wykonano została z delikatnej, „miękkiej” tektury. Na jej przednim licu znajduje się kopia ryciny przedstawiającej zamek grodzieński oraz herb Grodna z biegnącym jeleniem.

Na tylnym licu okładki umieszczono sygnety graficzne drukarni Józefa Zawadzkiego.

³ Składka – lega lub arkusz sfalcowany, wydrukowany i gotowy do zszywania złożony arkusz książki liczący 16 s.

Stronę tytułową poprzedza rodzaj frontyspisu przedstawiający widok Grodna w pierwszej połowie XIX w. Na stronie tytułowej podano najistotniejsze elementy tytułatury, tj.: autora, tytuł książki, miejsce i rok wydania oraz wydawcę publikacji. Dodatkowym elementem graficznym jest umiejscowiona centralnie kopia pieczęci Grodna przedstawiająca biegnącego jelenia z krzyżem osadzonym między porożem oraz napis: SIGILLUM CONSULUM CIVITAT GRODNENSIS 1640.

Na odwrocie strony tytułowej pieczęć (znak własnościowy) suwalskiej Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej oraz informacja o drukarni i miejscu druku książki, a ponadto formuła: WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE.

SPIS ILUSTRACJI.	
	Str.
Grodno w pierwszej połowie XIX w.	—
Grodno w r. 1920	1
Pieczęć miejska z r. 1565	52
B. kościół i klasztor PP. Bernardynek w Grodnie	22
Widok ogólny b. klasztoru PP. Bazylianek w Grodnie	24
B. kościół PP. Bazylianek w Grodnie	25
Kościół OO. Karmelitów w Grodnie w r. 1860	27
Antoni Tyzenhauz	33
Świątynia na Kołozy (XI—XII w.)	67
Dino. Otwory głosińców	68
Dino. Krzyże majolikowe	66
Plac Batorego w Grodnie	79
Zamek Stary za Zygmunta Augusta	53
Zamek Stary w dobie obecnej	55
Zamek Nowy. Brama wjazdowa	61
Dino. Fragment bramy wjazdowej	63
Świątynia na Kołozy. Apsydy	65
Fara dawna przed pożarem 1892 r.	72
Dino. Resztki zdobienia wnętrza	74
Kościół po-bernardyński	77
Kościół po-jezuicki. Fragment prezbiterium	85
Konstancja z Jundziłłow Łazowa	90
Kościół PP. Brygidek	96
Dino. Odręka z r. 1642 (boczne)	98
Dino. Wejście główne	99
Bożnica w Grodnie	105
Spichlerz podcieniowy u Brygidek. Wiek XVII	106
Batorewka	108
Podwórze domu przy ul. Mostowej	112

SPIS RZECZY.	
	Str.
Od autora	—
I. Dzieje miasta	1
II. Zabytki Grodna:	
Dawne warownie grodzieńskie. Świątynia na Kołozy	53
Kościoły	71
Badownictwo świeckie. Bożnica	103
III. Bibliografia	115
Spis ilustracji	118

Tekst główny książki zamyka wykaz źródeł (bibliografia), z których korzystał Jodkowski podczas pisania *Grodna*, oraz dwa spisy pomocnicze, tj.:

- ilustracji,
- rzeczy (czyli spis treści)

GRODNO W R. 1920.
Fot. L. Gelgor.

DZIEJE MIASTA.

Grodno należy do najstarszych miast na kresach wschodnich Rzeczypospolitej.

Powstanie Grodna sięga czasów przedhistorycznych. W okresie neolitu czyli kamienia gładzonego już człowiek tu zamieszkiwał, a ślady jego siedlisk odnaleziono zostały na Kołoty i na brzegu przeciwnym Niemna. Często znajdowane na polach kołoskich monety greckie i rzymskie, niekiedy pochodzące z przed Narodzenia Chrystusa, są dowodem ożywionego handlu i przebywania tu kupców, dostarczających bursztyn z nad Bałtyku na wybrzeża morza Czarnego i do starożytnej Grecji i Rzymu.

1

dał pałac ka. Czterwartyńskiego, niejednokrotnie przebudowany i zatracił w znacznej części charakter zabytku architektury XVIII w.

Teatr miejski, za czasów Tyzenhauza powstały, gruntownie został przez rosjan przebudowany.

Pomiędzy ulicą 3 Maja a teatrem zachował się niemal w pierwotnym stanie spichlerz, a z przeciwległej strony szeregi domów — p. Kamińskiej, szpitala miejskiego, „krzywa kamienica” i b. archiwum gubernialne — wszystkie z czasów Tyzenhauza pochodzą.

132

Na planie Grodna z r. 1825 oznaczony jest stary dworek drewniany o czterech przybudówkach narożnych (w pobliżu kościoła O.O. Bernardynów). Był to zabytek

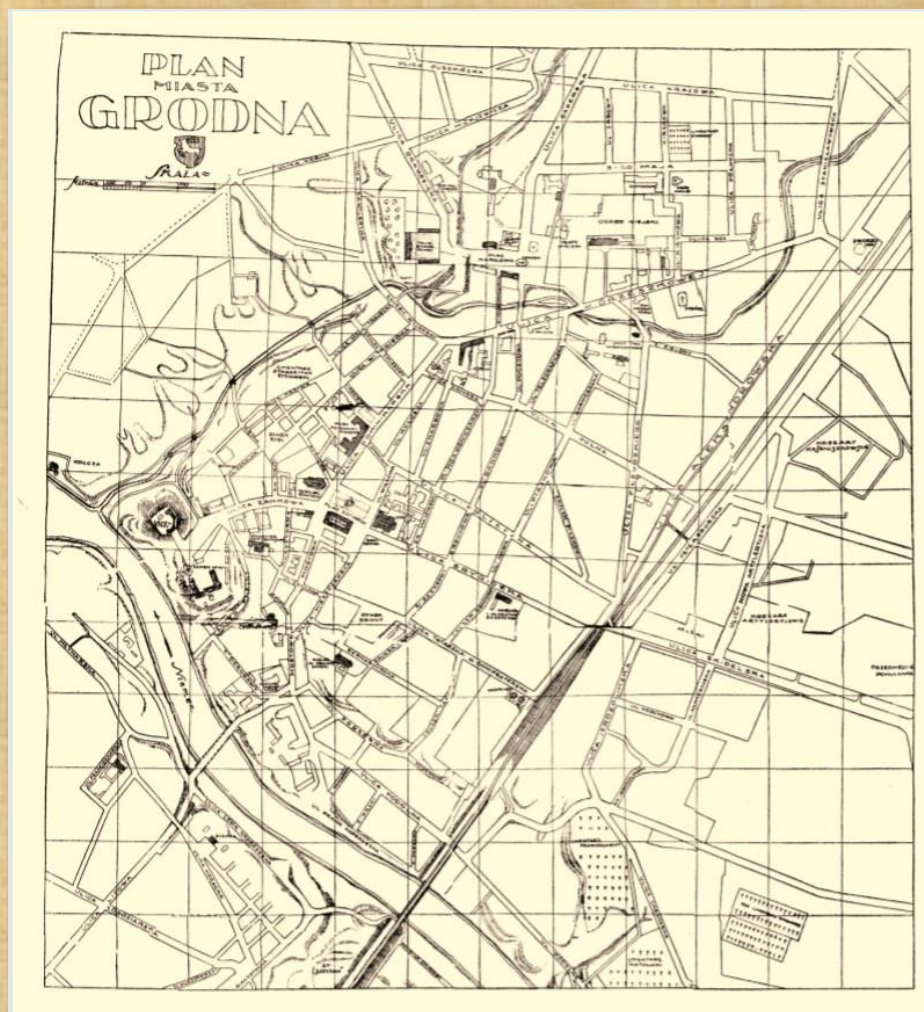

SPICHLERZ PODCIEHOWY W KLASZTORZE P.P. BRYGIDEK.
(Pierwsza połowa XVII w.).
Fot. autor.

bardziej zbliżony do typu zamków, dworów i świątyń warownych, które istniały tu w XV-XVI w-w., a być może i wcześniej, a czego przykłady znajdujemy w Mirze (p. Nowogrodzki, zamek), Synkowiczach (p. Staniński,

106

Treść wzbogacają ilustracje (fotografie i rysunki) przedstawiające najciekawsze obiekty Grodna: kościoły, klasztory, bożnice, zamki, budynki mieszkalne, place. Część zdjęć i rysunków wykonał sam Józef Jodkowski, jednakże wśród autorów fotografii znajdują się także Jan Bułhak oraz grodzieński fotograf L. Gelgor, z którego atelier pochodzi wiele znakomitych prac przedstawiających zarówno widoki Grodna, jak i portrety osób.

Do książki został dołączony czarno-biały plan miasta Grodno (w postaci 1 luźnej kartki), który jest dodatkowym elementem uzupełniającym treść informacyjną publikacji.

Oczywiście aktualność danych zamieszczonych na planie, ze względu na upływ czasu, uległa dezaktualizacji. Z tego też względu, zwiedzając Grodno należałoby sięgnąć po bardziej aktualne materiały.

BIBLIOGRAFIA

1. Blombergowa M. M., *Wojenne losy Józefa Jodkowskiego w świetle listów do Wandalina Szukiewicza*, „Archeologia Polska” 1992, t. 37, z. 1-2.
2. Cybulski R., *Józef Zawadzki – księgarz, drukarz, wydawca*, Wrocław 1972
3. *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynaśkowski, Wrocław 1971,
4. Jodkowski J., *Grodno*, Wilno 1923.
5. Jodkowski J., *Grodno*, Białystok [1991].
6. Maroszek J., *Józef Jodkowski i jego wizja i realizacja grodzieńskiego Muzeum Narodowego Kresów Polskich*, „Przegląd Wschodni” 2001, t. 7.
7. Śnieżko A., *Wspomnienie o Józefie Jodkowskim*, „Rocznik Białostocki” 1970, t. 10, s. 495-504.
8. Śnieżko A., *Wydobył z ziemi gród, o którym nikt nie wiedział : wspomnienie o Józefie Jodkowskim*, Białystok 2000.
9. Wiórkiewicz H., *Pamięć Grodna 1919-1939*, wystawa w Muzeum Niepodległości w Warszawie, „Niepodległość i Pamięć” 1999, nr 6/1 (14).

NETOGRAFIA:

1. *Grodno*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Grodno> [dostęp: 28.02.2018].
2. *Jodkowski Józef*, https://pl.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zef_Jodkowski#/media/File:Jadkouski.jpg [dostęp: 25.02.2018].

Ciąg Dalszy Nastąpi...

Dziękujemy za uwagę
i zapraszamy do korzystania z naszych zbiorów

Biblioteka Publiczna
im. Marii Konopnickiej
ul. Emilii Plater 33 A
16-400 Suwałki

<http://bpsuwalki.pl>

e-mail: sekretariat@bpsuwalki.pl,

czytelnia@bpsuwalki.pl

sekretariat: tel. 87 565-62-46

czytelnia książek: tel. 87 565-62-46 w. 19